

muziek

deSingel

Christiane Karg sopraan
Roger Vignoles piano

wo 2 mrt 2016

Blauwe zaal
Grote podia
20 uur - 21.50 uur
pauze ± 20.45 uur

**2015-2016
lied**

Hendrickje Van Kerckhove *sopraan* & Nicolas Callot *piano*
do 17 sep 2015

Christoph Prégardien *tenor* & Chrisoph Schnackertz *piano*
vr 16 okt 2015

Publieke masterclasses liedduo's olv. Christoph Prégardien
za 17 & zo 18 okt 2015

Christiane Karg *sopraan* & **Roger Vignoles** *piano*
wo 2 mrt 2016

James Gilchrist *tenor* & Anna Tilbrook *piano*
Doelenkwartet
wo 9 mrt 2016

Christianne Stotijn *mezzosopraan* & Julika Marijn *actrice*
Het Amsterdam Ensemble

Die Weise von Liebe und Tod
di 3 mei 2016

teksten programmaboekje **Lucrèce Maeckelbergh**
coördinatie programmaboekje **deSingel**

Believe uw GSM uit te schakelen

De inleidingen kan u achteraf beluisteren via www.desingel.be
Selecteer hiervoor voorstelling/concert/tentoonstelling van uw keuze.

Reageer en win

Op www.desingel.be kan u uw visie, opinie, commentaar, appreciatie, ... betreffende het programma van deSingel met andere toeschouwers delen. Selecteer hiervoor voorstelling/concert/tentoonstelling van uw keuze. Neemt u deel aan dit forum, dan maakt u meteen kans om tickets te winnen.

Grand café deSingel

open alle dagen 9 - 24 uur
informatie en reserveren
+32 (0)3 237 71 00
www.grandcafedesingel.be
drankjes / hapjes / snacks /
uitgebreid tafelen

Cd-verkoop

Bij onze concerten worden occasioneel cd's te koop aangeboden door
La Boite à Musique
Coudenberg 74 | Brussel
+32 (0)2 513 09 65
www.classicalmusic.be

Concertvleugels

Met bijzondere dank aan Ortwin Moreau voor het stemmen en het onderhoud van de concertvleugels van deSingel
Moreau Pianoservice
Kapucinessenstraat 32
2000 Antwerpen
+32 (0)486 83 63 98
www.moreau-pianoservice.be

D/2016/5.497/10

Christiane Karg sopraan **Roger Vignoles** piano

Richard Strauss (1864-1949)

Weihnachtslied (Schubart)
Ein Röslein zog ich mir im Garten TrV 67 (von Fallersleben)
Geduld, opus 10 nr 5 (von Gilm)
Madrigal, opus 15 nr 1 (Buonarroti/Hasenclever)
Heimliche Aufforderung, opus 27 nr 3 (Mackay)
Hat gesagt - bleibt's nicht dabei, opus 36 nr 3
(Des Knaben Wunderhorn)
Befreit, opus 39 nr 4 (Dehmel)
Am Ufer, opus 41 nr 3 (Dehmel)
Winterweihe, opus 48 nr 4 (Bierbaum)
Waldseligkeit, opus 49 nr 1 (Dehmel)

pauze

Drei Lieder Der Ophelia, opus 67 (Shakespeare/Seeger)
Wie erkenn' ich mein Treulieb
Guten Morgen 's ist Sankt Valentinstag
Sie trugen ihn auf der Bahre bloss
Vier letzte Lieder
Frühling (Hesse)
September (Hesse)
Beim Schlafengehn (Hesse)
Im Abendrot (von Eichendorff)
Malven, TrV27 (Wehrli-Knobel)

Huwelijksfoto van Richard Strauss en Pauline de Ahna, Weimar

Richard Strauss, van zijn eerste tot zijn laatste lied

Twee jaar geleden werd de honderdvijftigste verjaardag van Richard Strauss herdacht (11 juni 1864 - 8 september 1949). deSingel presenteerde toen niet alleen een Strauss Happening, maar bracht ook hulde aan de componist in de reeks Lied met pianist en voortreffelijk liedbegeleider Roger Vignoles. Dat jaar startte hij zijn driedelige reeks lectures rond Richard Strauss met een boeiende en gedetailleerde uiteenzetting over Strauss' satirische liedcyclus 'Krämerspiegel'. Dit seizoen sluit hij de reeks af met enkele regelrechte kleinoden uit het liedoever van Richard Strauss, die vertolkt worden door de schitterende sopraan Christiane Karg. We doorlopen in dit programma de hele liedproductie van Strauss, vanaf zijn eerste lied 'Weihnachtslied' (1870) tot het postuum uitgevoerde 'Malven' (1948). De inhoud van dit recital nodigt dus uit om de figuur van Richard Strauss wat ruimer te belichten. Ik maak daarvoor dankbaar gebruik van de uitstekende biografie 'Richard Strauss Handbuch' (redactie Walter Werbeck) uitgegeven bij Metzler/Bärenreiter naar aanleiding van het herdenkingsjaar 2014.

Wie was Richard Strauss?

Richard Strauss (11 juni 1864 - 8 september 1949) was de zoon van een beroemde hoornist in München en al heel jong behoort muzikonderricht (piano, viool) tot de orde van de dag. Reeds op zesjarige leeftijd componeert Strauss een eerste lied, 'Weihnachtslied' en de 'Schneiderpolka', die hij op een schoolfeest in 1873 ook zelf dirigeert. In 1894 dirigeert hij Wagners 'Tannhäuser' in Bayreuth. Zijn eerste opera's 'Guntram' en 'Feuersnot' zijn sterk beïnvloed door de muziek van Wagner. Met de eenakters 'Salome' (1905) en 'Elektra' (1909) kiest hij consequent voor de avant-garde, maar nadien keert hij met 'Der Rosenkavalier' (1911) terug naar de klassieke traditie. Musicologen hebben nog steeds een kluit aan die wending in het

oeuvre van Strauss. Carl Dahlhaus noemt de kloof tussen 'Pierrot lunaire' van Schönberg en 'Der Rosenkavalier' van Strauss onoverbrugbaar. Ondertussen is het beeld genuanceerder en wordt wie tonaal componeert niet enkel op basis daarvan naar de conservatieve hoek gebannen. Voor een componist als Richard Strauss zou de veroordeling zeer eenzijdig zijn. Hij ontwikkelt immers een klankverfijning en een instrumentale virtuositeit die uniek is en 'modern' op een zeer persoonlijke manier. Tot de drastische muzikale taal van 'Salome' of 'Elektra' is Strauss nooit meer teruggekeerd maar de verscheidenheid in zijn muziek is in die mate gegroeid dat ze uit elk keurslijf bevrijd is en zonder twijfel muziek is van de twintigste eeuw.

Strauss privé

Richard Strauss is opgegroeid in een gezin waarin kunstzinnigheid en burgerlijkheid hand in hand gaan. Zijn vader is als hoornist een uitstekend en gewaardeerd muzikant. Zijn moeder, Josephine Pschorr, is een telg uit de beroemde Münchense brouwersfamilie en zij vertegenwoordigt de gegoede burgerij. Strauss heeft de betekenis van zijn afkomst voor zijn ontwikkeling nooit vergeten. Dat hij zijn succesrijke opera 'Der Rosenkavalier' aan de Pschorr-familie opdraagt mag daar een blijk van zijn. Als hij dertig jaar oud is, trouwt hij in 1894 met de zangeres Pauline de Ahna. Drie jaar later wordt hun (enige) zoon geboren, Franz. Die huwt in 1924 met Alice Grab en zij hebben twee zonen, Richard (1927) en Christian (1932). Strauss waardeert de grote muzikaliteit van zijn echtgenote en haar présence op de scène. Haar aanvoelen van het poëtische gehalte van zijn liederen en haar kunst die weer te geven maken haar tot een ideale vertolkster. Ze inspireert Strauss en is zijn muze. Zij is er zeker mee verantwoordelijk voor dat vrouwen steeds de kern van zijn opera's vormen en dat hij erin slaagt opera's te componeren rond extreme vrouwentypen. Haar complexe karakter fascineert Strauss in die mate dat ze hem inspireert tot figuren als de Färberin in 'Die Frau ohne Schatten' of Christine in 'Intermezzo'. De andere kant van de medaille is haar gebrek aan tact, haar roddelzucht en haar bazige pedanterie in het dagdagelijkse leven. Ze is jaloers en ooit drijft een vermoeden van een affaire van Richard Strauss haar tot razernij, waarop Strauss haar op een galante en humoristische manier tot bedaren kan

brengen. Haar gedrag is op zijn minst ondemocratisch, haar overtuiging bovendien nationalistisch en antisemitisch. Het koppel blijft trouw aan elkaar en het huwelijk houdt stand. Pauline de Ahna overlijdt op 13 mei 1950, minder dan een jaar na haar echtgenoot. Een ander aspect van het privé-leven van Richard Strauss, wat ook wel eens tot karikaturale clichés leidt, is zijn passie voor het schaatspel, een kaartspel dat vooral in Duitsland wordt gespeeld en voor Strauss tot zijn favoriete tijdverdrijf behoort. Hij last in zijn opera 'Intermezzo' een skaat-scène in en voor een bevriende speler schrijft hij een 'Skatkanon'.

Muzikant en zakenman

Naast componeren blijft Strauss dirigeren. Als een tweede beroep biedt het hem financiële zekerheid (al zorgt hij er wel voor dat zijn uitgevers hem allesbehalve karig betalen bij de publicatie van zijn werken). Als eenentwintigjarige wordt hij dirigent in Meiningen, waar niemand minder dan Gustav Mahler en Jozef Weingartner zijn concurrenten zijn. Brahms, die hij in Meiningen ontmoet, is een leermeester voor Richard Strauss, vooral in de zin dat het mogelijk is te leven van de inkomsten van eigen composities en enkel dan als dirigent op te treden als hij eigen werk kan spelen. Na Meiningen wordt Strauss dirigent in München en in Weimar. Vanaf het midden van de jaren 1890 maakt hij concertreizen doorheen Duitsland en Europa. Later (1904 en 1921-22) maakt hij met de Wiener Philharmoniker ook tournees in de Verenigde Staten en Zuid-Amerika (1920 en 1923). Van 1919 tot 1925 is hij artistiek directeur van de Opera van Wenen. Hij is dus een van de beroemdste dirigenten van zijn tijd en een vooraanstaand vertolker van zijn eigen opera's al dirigeert hij ook vaak Mozart en Wagner. De economische kant van zijn beroep misprijst hij allesbehalve en hij slaagt er meestal in een goede manager voor zijn eigen zakelijke belangen te zijn. De twee oorlogen die zijn leven doorkruisen en de periode van het nationaal-socialisme hebben wel voor de nodige moeilijkheden gezorgd. Als hij in New York een concert geeft in een warenhuis verdedigt hij het optreden met de gevleugelde uitspraak: "Wahre Kunst adelt jeden Saal und anständiger Gelderwerb für Frau und Kind schändet nicht – einmal einen Künstler" (Echte kunst komt in elke zaal tot zijn recht en fatsoenlijk de kost verdienen voor vrouw en kind is

geen schande, ook niet voor een kunstenaar). Strauss stelt hoge honoraria voor aan de concertorganisatoren en uitgevers en zijn vrouw steunt hem daarin totaal. Het is vooral zijn bedoeling van het componeren te kunnen leven. Na het succes van de drie opera's 'Salome', 'Elektra' en 'Der Rosenkavalier' kan Strauss zich zijn villa in Garmisch-Partenkirchen bouwen (1908) en een eerste auto kopen. Maar toen in 1914 bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog zijn bankrekening in Londen in beslag genomen wordt, ziet hij zich genoodzaakt een plaats als dirigent te nemen, wat hem lukt aan het meest prestigieuze operatheater in Wenen, de Wiener Hofoper. De financiële overeenkomst die hij regelt, stelt hem in staat een tweede villa te bouwen in Wenen. De sluiting van alle Duitse theaters na de Tweede Wereldoorlog in 1944 bezorgt hem opnieuw angst om te verarmen, een angst die pas wordt weggenomen als hij een contract kan sluiten met muziekuitgever Boosey and Hawkes en politiek ontlast wordt door de rechtbank van Garmisch.

De politieke situatie

Richard Strauss beweert een niet-politieke kunstenaar te zijn. Dit kunnen we in het begin van de twintigste eeuw interpreteren als vrij van enige partijpolitieke invloed en onbesmet door communistisch ideeëngoed. Kunst heeft niets met politiek te maken en politici hebben geen vakbekwaamheid in kunstaangelegenheden. Al schimpt hij wel op Schönberg als "atonale bolsjewiek" en moet hij niets hebben van Alban Berg of Paul Hindemith, hij legt hen ook niets in de weg en respecteert deze componisten als leden van het Allgemeines Deutsches Musikverband, waarvan hij een tijd voorzitter is. Problematischer wordt zijn houding tijdens het Hitler-regime. Hoewel Strauss nooit lid geweest is van de NSDAP, kan men allesbehalve beweren dat hij duidelijk stelling tegen genomen heeft. Hij reist in maart 1933 naar Berlijn en woont er de opening van de nieuwe Reichstag bij. Hij ontmoet in de rand van dat gebeuren bij een opvoering van 'Elektra' zowel Hitler als Göring en keert vol "hoop voor de toekomst van de Duitse kunst" en sterk onder de indruk naar Garmisch terug. Dat hij in Berlijn twee concerten overneemt van de joodse dirigent Bruno Walter maakt hem tot een handlanger van de anti-joodse politiek van het regime. Dit wordt nog bevestigd als hij in de zomer van 1933 in Bayreuth 'Parsifal' dirigeert in de

plaats van Arturo Toscanini, die afgezegd had omwille van de discriminering van joodse musici.

Toch kan Strauss niet beschuldigd worden van overtuigd antisemitisme. Hij heeft bewondering voor Mendelssohn, in beperkte mate ook voor Meyerbeer en Mahler. Zijn anti-joodse houding is eerder ingegeven door zijn afwijzing van het christendom, waarmee hij het jodendom verbindt dan wel door rassenhaat. Strauss ziet in de nieuwe leiding een opportuniteit om het culturele leven in Duitsland nieuw te organiseren en als Strauss Hitler en Goebbels opnieuw ontmoet bij de Bayreuther Festspiele maakt hij van de gelegenheid gebruik een manifest te overhandigen voor de verbetering van de muziekcultuur in Duitsland. Daarmee geeft hij zichzelf de kans op te treden als leider van het Duitse muziekleven, wat bevestigd wordt als hij in november tot president van de nieuw opgerichte Reichsmusikkammer aangesteld wordt. De bedoeling van Strauss in zijn nieuwe ambt cultuurpolitiek als 'nevenberoep' te kunnen bedrijven en als hoofdberoep voort te kunnen componeren, blijkt al gauw een illusie te zijn. Reeds eind 1934 overweegt hij terug te treden maar stelt dit even uit omdat hij de première van 'Die schweigsame Frau' op een libretto van de joodse auteur Stefan Zweig niet in gevaar wil brengen. Uiteindelijk treedt hij terug als president van de Reichsmusikkammer, nadat een compromitterende brief van 17 juni 1935 aan Zweig door de Gestapo onderschept is en hij eigenlijk als opportunist ontmaskerd is. Strauss raakt toch in een diepe crisis door het verlies van zijn librettist. Daar bovenop komt nog dat hij in pijnlijke omstandigheden afscheid moet nemen van zijn joodse schoondochter en kleinkinderen door het verdrag van Nürnberg. Strauss probeert nog een verzoening met het NS-regime maar zijn politieke rol is hiermee uitgespeeld. Na een brief aan Goebbels, waarin hij met de gevleugelde woorden "es gibt nur solche die Talent haben und solche die keins haben" duidelijk maakt dat er bij kunstenaars geen onderscheid van ras kan gemaakt worden, wordt hij als persona non grata verklaard.

Het rijke liederoeuvre

Richard Strauss componeert een 200-tal liederen, die in hun rijkdom en weelderigheid soms als 'podiumlied' gedefinieerd worden, in tegenstelling tot het meer intieme, 'huiselijke' lied. Een

definitie die men wel in vraag kan stellen als men de intimiteit herkent van liederen als 'Das Rosenband' of 'Sehnsucht'. Al even onbetwistbaar is, dat ze dikwijls te maken hebben met de persoonlijke omstandigheden van de componist, met name met het feit dat zijn verloofde en vrouw Pauline de Ahna zangeres is. Ze is dan ook in veel gevallen de eerste vertolkster. De meeste van zijn liederen zijn gecomponeerd tussen 1885 en 1906, de periode waarin Pauline de Ahna actief is als zangeres. **'Heimliche Aufforderung'** en 'Morgen', twee van zijn bekendste liederen, maken deel uit van het opus 27, een bundel die hij in 1894 aan haar opdraagt als huwelijksgeschenk.

Na 1906 concentreert Strauss zich vooral op zijn opera's. Een tweede golf liederen volgt pas vanaf 1919, na de compositie van 'Die Frau ohne Schatten'. Een ultiem hoogtepunt in het liedoeuvre van Strauss is uiteraard de cyclus van de **'Vier letzte Lieder'**, gecomponeerd in 1948.

Zijn orkestliederen munten uit door hun meesterlijk instrumentale coloriet en bijna theatrale inslag. De pianoliederet worden gekenmerkt door een bijna artistieke perfectie: zangstem en pianopartij zijn nauw met elkaar versmolten, overal speelt Strauss met kleuren en toonaarden. De zangstem krijgt prachtige melismen en verliest nooit de 'cantabiliteit', de zangerigheid. De pianopartij is rijk aan klankschildering. De liederen vertonen een bijzonder grote variatie aan stemmingen en gevoelens, dikwijls afhankelijk van de vertoonde gedichten: intense zinnelijkheid, uitbundige levensvreugde, ernst - zonder daarom somber te zijn, ironie en humor.

In de keuze van de gedichten wordt Strauss wel eens als minder kieskeurig dan zijn tijdgenoten bestempeld. In een brief aan een vriend schrijft hij: "Soms heb ik helemaal geen zin om te componeren. Dan blader ik op een avond in een dichtbundel, een gedicht valt me op. Ik lees het en het komt overeen met de stemming waarin ik ben. En plots vind ik er instinctief de gepaste muziek bij. Ik heb een muzikaal kader in mijn hoofd en het enige wat ik nodig heb, is de juiste poëtische tekst om mijn gedachten uit te drukken. Als een gelukkig toeval me die in handen legt, ontstaat er een geslaagd lied."

Strauss gaat nochtans bedachtzamer te werk in zijn tekstkeuze, dan uit deze brief lijkt. Er komen zowat vijftig dichters voor in zijn liedoeuvre, gaande van de zestiende eeuw (**'Madrigal'** op tekst van Michelangelo Buonarroti in opus 15 en Shakespeare

in opus 67) tot de eerste helft van de twintigste eeuw. Tekort aan kwaliteit of gebrek aan eenheid in de tekstkeuze kan hem niet aangewreven worden, zeker niet in vergelijking met de andere liedcomponisten van de romantiek. Belangrijk voor Strauss is de sfeer die hij kan oproepen en wat hij ermee kan doen in de muziek: of er een originele melodie en een subtiële vocale lijn uit te halen is. Heerlijk om naar te luisteren zijn de liederen dan meestal ook door hun flexibele vocale lijn, de mooie lange frasen, de meeslepende melismen en daarbij steeds een perfecte alchimie met de begeleiding. De conceptuele geslotenheid van een liedbundel door op één dichter te werken, zoals die later bij Gustav Mahler of Hugo Wolf voorkomt, hoeven we niet als zorgeloosheid bij de tekstkeuze te veroordelen. Midden jaren 1890 komen veel tijdgenoten voor, met name een aantal dichters die tot de Jugendstil-kring in München behoren, zoals John Henry Mackay ('Heimliche Aufforderung'), Carl Busse, Detlev von Liliencron en vooral Richard Dehmel. Na de liedpauze tussen 1906 en 1918 grijpt Strauss onder andere naar de romantische volksliederen uit 'Des Knaben Wunderhorn' (**'Hat gesagt – bleibt's nicht dabei'**) van Clemens Brentano. Zijn laatste lied en tegelijk zijn allerlaatste voltooid compositie **'Malven'** componeert hij op een tekst van zijn tijdgenote, de dichteres Betty Knobel.

Richard Dehmel is misschien de waardevolste poëtische tijdgenoot, trouwens niet alleen voor Strauss. Ook Alexander Zemlinsky, Anton Webern, Arnold Schoenberg en Alma Mahler hebben op zijn teksten gecomponeerd. Hij wordt bij de 'Jugendstil -dichters' ingedeeld, door de erotisch geladen symbolische inhoud van zijn gedichten, maar hij heeft ook gedichten met een sociale inslag: 'Der Arbeitsmann', **'Befreit'**, twee liederen uit opus 39. 'Befreit' is een kleine scène tussen een man en een vrouw, die bevrijd van pijn afscheid nemen van elkaar, elkaar het leven teruggeven. Tussen 1895 en 1901 componeert Strauss elf liederen op tekst van Dehmel en daarna geen enkel meer. Het zijn Strauss' harmonisch meest vooruitstrevende liederen (we kunnen de parallel trekken met 'Salome' en 'Elektra'). Dehmel was helemaal niet enthousiast over de composities van Strauss. Hij noemde Strauss: "een verkapt literaire naturalist met romantische bevliegingen". Hij hield vooral van één lied, het zeer lange 'Notturmo', een beklemmend lied, waarvan de begeleiding uitgebreid is tot de sensuele en tegelijk beangstigende klanken van de

viol. **'Befreit'** vond Dehmel "te zacht" gecomponeerd. In **'Waldseligkeit'** is de natuurscène aanloop naar een intieme sfeer, die uitmondt in de visionaire liefdesbekentenis: "ganz nur dein". Strauss orkestreerde het lied in 1918, waarbij de orkestklank nog duidelijker de ruisende, sonore begeleiding tot uiting brengt. De vocale partij heeft een zwierige zangerigheid, die in het laatste vers in een buitensporige cantilene culmineert. De elkaar rakende bomen staan als een metafoor voor de toenadering tussen ik-jij en overstijgen een natuurbeeld. In de frase "ganz mein eigen" in de tweede strofe steekt Strauss harmonische wendingen van telkens een halve toon. Strauss verwijst naar de tegenstelling tussen enerzijds helemaal zichzelf en helemaal de andere toe te behoren, een schijnbare tegenspraak die het lied losmaakt uit de romantische stijl en verschuift naar de symbolistische lyriek.

De tweede fase liederen

Pas in 1918-19 komt de liedproductie terug op gang. De **'Lieder der Ophelia'** zijn dan – afgezien van de satirische 'Krämerspiegel' – de eerste liederen die Richard Strauss schrijft. Na 1918 schrijft hij bijna geen liederen meer, tot hij dan als hij 84 jaar oud is, een jaar voor zijn dood, nog eens naar het genre terugkeert en de 'Vier letzte Lieder' componeert, als afscheid aan zijn kunstenaarschap en aan het leven.

De 'Lieder der Ophelia' zijn drie liederen die deel uitmaken van het opus 67, een bundel van zes liederen die Strauss als een soort 'verginging' componeert voor uitgever Bote und Bock nadat hij een proces verloren had tegen deze muziekuitgever. Hij heeft de uitgever beledigd in zijn satirische 'Krämerspiegel', een bundel die op zijn beurt een revanche is van Strauss omdat Bote und Bock zijn auteursrechten verlaagd had. Daarop had Strauss zijn contract verbroken. Ondanks de zakelijke aanleiding zijn de drie Ophelia-liederen artistieke hoogtepunten, geïnspireerd op de waanzinsscène van Shakespeares 'Hamlet'. Ze evoceren de sfeer van waanzin en obsessie waaraan Ophelia ten prooi is, met een vreemd contrasterend levendig lied als middendeel. In drie liederen drukt Strauss de vertwijfeling en gekheid uit van Ophélie die haar geliefde betreurt. Het laatste lied is een bizar klaaglied, een surrealistische evocatie van een ingebeelde geliefde voor

wie Ophelia om eeuwige rust bidt. De liederen geven uiting aan het verdriet en de vreugde van het jonge meisje Ophelia, dat in haar naïeve waanzin geen besef meer heeft van wat er echt is gebeurd. Ze zijn van een ontwapenende triestheid.

Tussen 1919 en 1948 schrijft Strauss nog maar zowat 24 liederen, waarvan natuurlijk de **'Vier letzte Lieder'** de onvergelijkelijke zwanenzang is. Aanzet van de cyclus is het gedicht van Joseph Eichendorff, 'Im Abendrot', dat Strauss na de problemen van de oorlogsperiode het gevoel geeft dat hij aan het einde van een lange moeizame reis is gekomen. Drie gedichten van Hermann Hesse die ook met de dood te maken hebben, vervolledigen de cyclus, die pas als groep onder de titel 'Vier letzte Lieder' door de uitgever de wereld ingestuurd zijn. De dood wordt erin aangevoeld als eindpunt, maar niet als afschrikwekkend, eerder als de eindelijk verhoopte rust. Alle kwaliteiten van de liedcomponist Strauss komen in deze liederen samen: treffende tekstexpressie, volksliedachtige eenvoud, weelderig gekleurde melodie. In het slotlied zit nog een mooie hommage aan zijn levenslange partner ("Wir sind durch Not und Freude, Gegangen Hand in Hand") en de zang van de leeuwerik – nagebootst in de muziek – leidt van de natuur naar de intimiteit en bezingt de belofte van het eeuwig leven in de natuur. Ze zijn een schitterend culminatiepunt van deze grote liedcomponist. Richard Strauss neemt sereen afscheid van het leven, van de schoonheid en van de vrouwenstemmen die hij zo bewonderd heeft. Het allerlaatste lied dat hij schrijft is **'Malven'**. In het lied worden woorden als 'Rose', 'Malven', 'Purpur' en 'himmlischen' door korte melismen naar voor gebracht. Een pianovoorspel van elf maten gaat aan de tekst van zeven verzen vooraf, de laatste twee verzen worden door enkele maten piano gescheiden van het voorgaande. Hij schrijft het lied als hommage aan Maria Jeritza, een van zijn opera-muzen en het blijft lang verborgen in de nalatenschap van de zangeres - tot het in 1984 door de Jeritza-Foundation publiek gemaakt wordt en verkocht op een veiling van Sotheby's in NY. Een Strauss-collectie koopt het en laat het met andere waardevolle manuscripten verzorgen door de Pierpoint Morgan Library. Jessye Norman krijgt in 1985 de primeur om het lied te vertolken. Christiane Karg treedt op dit recital respectvol in haar voetsporen.

Richard Strauss

Weihnachtslied

Schlaf' wohl du Himmelsknabe du,
Schlaf' wohl du süßes Kind;
Dich fächeln Engelein in Ruh,
Mit sanftem Himmelswind.
Wir arme Hirten singen dir
Ein herzlich Wiegenliedlein für,
Schlafe, Himmelskindlein, schlafe.

Maria hat mit Mutterlieb
dich leise zugedeckt
und Joseph hält den Hauch zurück,
dass er dich nicht erweckt.
Die Schäflein, die im Stalle sind,
verstummen vor dir, Himmelskind;
schlafe, schlafe, Himmelssöhnchen, schlafe!

Christian Friedrich Daniel Schubart (1739-1791)

Ein Röslein zog ich mir im Garten, TrV67

Ein Röslein zog ich mir im Garten,
Ich hatte meine Freude dran
Ja, sprach es immer, ich bin dein,
Ja, ja, ich blühe nur für dich,
Für dich allein.

Ein Röslein zog ich mir im Garten,
Ihm gab ich hin mein ganzes Herz;
Wie konnt ich doch so glücklich sein,
Es blühte nur für mich allein,
Ja, es blühte nur für mich allein.

Ein Röslein zog ich mir im Garten,
Ein andrer hat es abgepflückt,
Was mich erfreuet hat so sehr,
Ja, ich find es nun und nimmermehr.

August Heinrich Hoffmann von Fallersleben (1798-1874)

Geduld, opus 10 nr 5

Geduld, sagst du, und zeigst mit weißem Finger
Auf meiner Zukunft festgeschloss'ne Tür;
Ist die Minute, die da lebt, geringer
Als jene ungeboren? Sage mir;
Kannst mit der Liebe du den Lenz verschieben,
Dann borg' ich dir für eine Ewigkeit,
Doch mit dem Frühling endet auch das Lieben,
Und keine Herzens-Schulden zahlt die Zeit.

Geduld, sagst du und senkst die schwarze Locke,
Und stündlich fallen Blumenblätter ab,
Und stündlich fordert eine Totenglocke
Der Träne letztes Fahrgeld für das Grab.
Sieh' nur die Tage schnell vorüberennen,
Horch, wie sie mahnend klopfen an die Brust:
Mach auf, mach auf, was wir nicht heut' gewinnen,
Ist morgen unersetzlicher Verlust.

Geduld, sagst du und senkst die Augenlider,
Verneint ist meine Frage an das Glück;
So lebe wohl, ich seh' dich nimmer wieder,
So will's mein unerbittliches Geschick.
Du hast geglaubt, weil andre warten müssen
Und warten können, kann und muß ich's auch,
Ich aber hab' zum Lieben und zum Küßen
Nur einen Frühling, wie der Rosenstrauch.

Hermann von Gilm (1812-1864)

Madrigal, opus 15 nr 1

Ins Joch beug' ich den Nacken demuthvoll,
Beug' lächelnd vor dem Mißgeschick dies Haupt,
Dies Herz das liebt und glaubt,
Vor meiner Feindin. Wider diese Qual
Bäum' ich mich nicht mit Groll,
Mir bangt viel mehr, sie lindre sich einmal.
Wenn deines Auges Strahl
Dies Leid verwandelt hat in Lebenssaft,
Welch Leid hat dann zu töten mich die Kraft?

Michelangelo Buonarroti (1475-1564)
vertaald naar het Duits door Sophie Hasenclever (1824-1892)

Heimliche Aufforderung, opus 27 nr 3

Auf, hebe die funkelnde Schale empor zum Mund,
Und trinke beim Freudenmahle dein Herz gesund.
Und wenn du sie hebst, so winke mir heimlich zu,
Dann lächle ich und dann trinke ich still wie du...

Und still gleich mir betrachte um uns das Heer
Der trunknen Schwätzer -- verachte sie nicht zu sehr.
Nein, hebe die blinkende Schale, gefüllt mit Wein,
Und laß beim lärmenden Mahle sie glücklich sein.

Doch hast du das Mahl genossen, den Durst gestillt,
Dann verlasse der lauten Genossen festfreudiges Bild,
Und wandle hinaus in den Garten zum Rosenstrauch,
Dort will ich dich dann erwarten nach altem Brauch,

Und will an die Brust dir sinken, eh du's erhofft,
Und deine Küsse trinken, wie ehemals oft,
Und flechten in deine Haare der Rose Pracht.
O komme, du wunderbare, ersehnte Nacht!

John Henry Mackay (1864-1933)

Hat gesagt- bleibt's nicht dabei, opus 36 nr 3

Mein Vater hat gesagt,
Ich soll das Kindlein wiegen,
Er will mir auf den Abend
Drei Gaggeleier sieden;
Siedt er mir drei,
Ißt er mir zwei,
Und ich mag nicht wiegen
Um ein einziges Ei.

Mein Mutter hat gesagt,
Ich soll die Mägdlein verraten,
Sie wollt mir auf den Abend
Drei Vögelein braten;
Brät sie mir drei,
Ißt sie mir zwei,
Um ein einziges Vöglein
Treib ich kein Verräterei.

Mein Schätzlein hat gesagt,
Ich soll sein gedenken,
Er wöllt mir auf den Abend
Drei Küblein auch schenken;
Schenkt er mir drei,
Bleibt's nicht dabei,
Was kümmert michs Vöglein,
Was schiert mich das Ei.

uit 'Des Knaben Wunderhorn'

Befreit, opus 39 nr 4

Du wirst nicht weinen. Leise, leise
wirst du lächeln: und wie zur Reise
geb' ich dir Blick und Kuß zurück.
Unsre lieben vier Wände! Du hast sie bereitet,
ich habe sie dir zur Welt geweitet --
o Glück!

Dann wirst du heiß meine Hände fassen
und wirst mir deine Seele lassen,
läßt unsern Kindern mich zurück.
Du schenktest mir dein ganzes Leben,
ich will es ihnen wiedergeben --
o Glück!

Es wird sehr bald sein, wir wissen's beide,
wir haben einander befreit vom Leide;
so geb' ich dich der Welt zurück.
Dann wirst du mir nur noch im Traum erscheinen
und mich segnen und mit mir weinen --
o Glück!

Richard Dehmel (1863-1920)

Am Ufer, opus 41 nr 3

Die Welt verstummt, dein Blut erklingt;
in seinen hellen Abgrund sinkt
der ferne Tag,

er schaudert nicht; die Glut umschlingt
das höchste Land, im Meere ringt
die ferne Nacht,

sie zaudert nicht; der Flut entspringt
ein Sternchen, deine Seele trinkt
das ewige Licht.

Richard Dehmel

Winterweihe, opus 48 nr 4

In diesen Wintertagen,
Nun sich das Licht verhüllt,
Laß uns im Herzen tragen,
Einander traulich sagen,
Was uns mit innerm Licht erfüllt.

Was milde Glut entzündet,
Soll brennen fort und fort,
Was Seelen zart verbündet,
Und Geisterbrücken gründet,
Sei unser leises Losungswort.

Das Rad der Zeit mag rollen,
Wir greifen kaum hinein,
Dem Schein der Welt verschollen,
Auf unserm Eiland wollen
Wir Tag und Nacht der sel'gen Liebe weih'n.

Otto Julius Bierbaum (1865-1910)

Waldseligkeit, opus 49 nr 1

Der Wald beginnt zu rauschen,
Den Bäumen naht die Nacht,
Als ob sie selig lauschen,
Berühren sie sich sacht.

Und unter ihren Zweigen,
Da bin ich ganz allein,
Da bin ich ganz dein eigen :
Ganz nur Dein!

Richard Dehmel

pauze

Richard Strauss aan zijn schrijftafel in Garmisch, 1949 © Dr. Franz und Alice Strauss

Drei Lieder der Ophelia, opus 67

uit 'Hamlet' van William Shakespeare (1564-1616)

naar het Duits vertaald door Ludwig Seeger (1810-1864)

Wie erkenn' ich mein Treulieb

Wie erkenn' ich mein Treulieb
Vor andern nun?
An dem Muschelhut und Stab
Und den Sandalschuh'n.

Er ist tot und lange hin,
Tot und hin, Fräulein!
Ihm zu Häupten grünes Gras,
Ihm zu Fuß ein Stein. Oho.

Auf seinem Bahrtuch, weiß wie Schnee,
Viel liebe Blumen trauern.
Sie gehn zu Grabe naß,
O weh! vor Liebesschauern.

Guten Morgen 's ist Sankt Valentinstag

Guten Morgen, 's ist Sankt Valentinstag
So früh vor Sonnenschein.
Ich junge Maid am Fensterschlag
Will Euer Valentin sein.
Der junge Mann tut Hosen an,
Tät auf die Kammertür,
Ließ ein die Maid, die als Maid
Ging nimmermehr herfür.

Bei Sankt Niklas und Charitas!
Ein unverschämt Geschlecht!
Ein junger Mann tut's wenn er kann,
Fürwahr, das ist nicht recht.
Sie sprach: Eh Ihr gescherzt mit mir,
Verspricht Ihr mich zu frein.

Ich bräch's auch nicht beim Sonnenlicht,
Wärst du nicht kommen herein.

Sie trugen ihn auf der Bahre bloss

Sie trugen ihn auf der Bahre bloss
Leider, ach leider, den Liebsten!
Manche Träne fiel in des Grabes Schoss -
Fahr wohl, fahr wohl, meine Taube!

Mein junger frischer Hansel ist's,
Der mir gefällt - Und kommt er nimmermehr?

Er ist tot, o weh!
In dein Totbett geh,
Er kommt dir nimmermehr.

Sein Bart war weiss wie Schnee,
Sein Haupt wie Flachs dazu.
Er ist hin, er ist hin,
Kein Trauern bringt Gewinn:
Mit seiner Seele Ruh
Und mit allen Christenseelen!
Darum bet ich! Gott sei mit euch!

Vier letzte Lieder, TrV296

Frühling

In dämmrigen Grüften
träumte ich lang
von deinen Bäumen und blauen Lüften,
Von deinem Duft und Vogelsang.
Nun liegst du erschlossen
In Gleich und Zier
von Licht übergossen
wie ein Wunder vor mir.
Du kennst mich wieder,
du lockst mich zart,
es zittert durch all meine Glieder
deine selige Gegenwart!

Hermann Hesse (1877-1962)

September

Der Garten trauert,
kühl sinkt in die Blumen der Regen.
Der Sommer schauert
still seinem Ende entgegen.
Golden tropft Blatt um Blatt
nieder vom hohen Akazienbaum.
Sommer lächelt erstaunt und matt
In den sterbenden Gartentraum.
Lange noch bei den Rosen
bleibt er stehn, sehnt sich nach Ruh.
Langsam tut er
die müdeword'nen Augen zu.

Hermann Hesse

Beim Schlafengehn

Nun der Tag mich müd' gemacht,
soll mein sehnliches Verlangen
freundlich die gestirnte Nacht
wie ein müdes Kind empfangen.
Hände, laßt von allem Tun,
Stirn, vergiß du alles Denken.
Alle meine Sinne nun
wollen sich in Schlummer senken.
Und die Seele, unbewacht,
will in freien Flügen schweben,
um im Zauberkreis der Nacht
tief und tausendfach zu leben

Hermann Hesse

Im Abendrot

Wir sind durch Not und Freude
Gegangen Hand in Hand,
Vom Wandern ruhen wir beide
Nun überm stillen Land.

Rings sich die Täler neigen,
Es dunkelt schon die Luft,
Zwei Lerchen nur noch steigen
Nachträumend in den Duft.

Tritt her, und laß sie schwirren
Bald ist es Schlafenszeit,
Daß wir uns nicht verirren
In dieser Einsamkeit.

O weiter, stiller Friede!
So tief im Abendrot,
Wie sind wir wandermüde --
Ist das etwa der Tod? --

Joseph von Eichendorff (1788-1857)

Malven, TrV297

Aus Rose, Phlox
Zinienflor
ragen im Garten
Malven empor,
duftlos und ohne
des Purpurs Glut,
wie ein verweintes,
blasses Gesicht
unter dem gold'hem
himmlischen Licht.
Und dann verwehen
Leise, leise im Wind,
zärtliche Blüten,
Sommergesind...

Betty Wehrli-Knobel (1904-1998)

Christiane Karg

Christiane Karg studeerde zang aan het Salzburg Mozarteum bij Heiner Hopfner en Wolfgang Holzmaier. Hierna studeerde ze aan het conservatorium van Verona. Christiane Karg brak internationaal door toen ze in de zomer van 2006 debuteerde op de Salzburger Festspiele. In 2009 werd ze door het tijdschrift Opernwelt tot jonge zangeres van het jaar verkozen. Na haar engagement aan de Operastudio van Hamburg werd Christiane Karg in 2008 vast ensemblelid van de Opera van Frankfurt, waar ze de grote rollen van haar stemvak zong, waaronder Susanna, Pamina, Servilia, Masetta, Zdenka en Melisande. Ze was als gastzangeres te horen aan de Bayerische Staatsoper, Staatsoper Hamburg, Komische Oper Berlin, Theater an der Wien, Opéra de Lille en het Glyndebourne Festival. Op de Salzburger Festspiele vertolkte ze de rol van Amor in 'Orfeo ed Euridice' olv. Riccardo Muti en Zerlina in Mozarts 'Don Giovanni' olv. Yannick Nézet-Séguin. Bij de Vlaamse Opera was ze te horen in de rol van Sophie in 'Der Rosenkavalier' in een regie van Christoph Waltz. Als concertzangeres werkte Christiane Karg reeds samen met Concentus Musicus olv. Nikolaus Harnoncourt, NDR Sinfonieorchester olv. Christoph Eschenbach en Thomas Hengelbrock, Danish National Symphony Orchestra olv. Manfred Honeck, het ORS in Genf olv. Marek Janowski, RSO Wien olv. Cornelius Meister, Spanish National Orchestra olv. Joseph Pons en Les Arts Florissants, Philadelphia Orchestra,

Staatskapelle Dresden olv. Christian Thielemann, Mozarteum Orchester Salzburg, Symphonieorchester des Bayerischen Rundfunks olv. Mariss Jansons, Berliner Philharmoniker olv. Yannick Nézet-Séguin ea. Christiane Karg koestert een grote liefde voor het liedgenre. Ze is een vaste gast op de Schubertiade in Schwarzenberg en de Wigmore Hall in Londen en ze gaf recitals onder meer in Graz en het Musikverein en het Konzerthaus in Wenen, in het Concertgebouw Amsterdam, op het Edinburgh Festival, op de Strauss-Tage in Garmisch en de Schwetzingen Festspiele. In 2010 kreeg ze de prestigieuze Echo Klassik Preis voor haar eerste cd 'Verwandlung-Lieder eines Jahres' in samenwerking met pianist Burkhard Kehring. In 2012 verscheen haar tweede cd 'Amoretti' met aria's van Mozart, Gluck en Grétry met het ensemble Arcangelo olv. Jonathan Cohen. Daarnaast nam ze nog met pianist Malcolm Martineau cd's op met liederen van Richard Strauss, Wolf, Berg, Fauré, Debussy en Poulenc.

www.christianekarg.com

Roger Vignoles

De Britse pianist Roger Vignoles geniet internationale erkenning als één van de vooraanstaande liedpianisten van deze tijd. Wereldwijd geeft hij concerten aan de zijde van de grote liedvertolkers. Hij begeleidde onder meer Thomas Allen op de Salzburger Festspiele, Margaret Price op de Münchener Festwochen, Barbara Bonney op de Schubertiade in Hohenems, Thomas Allen en Arleen Auger in het Musikverein Wien, Andreas Schmidt in de Deutsche Oper Berlin, Elisabeth Söderström en Sarah Walker in de Alte Oper Frankfurt. Lange tijd was hij de vaste pianist van Kiri Te Kanawa. De opnamen van Roger Vignoles omvatten onder meer Franse liederen en cabaretlieparen met Sarah Walker, liederen van Liszt, Ravel en Oubradours met Kiri Te Kanawa, Franse liederen en duetten met Ann Murray en Philip Langridge. Daarnaast nam hij ook de volledige liederen van Copland op met Roberta Alexander, de complete 'Canticles' van Benjamin Britten met Anthony Rolfe Johnson en Michael Chance, liederen van Mozart met John Mark Ainsley en liederen van Tsjajkovski met Joan Rodgers. Voor het label Hyperion nam hij enkele cd's op met liederen van Wolf met Joan Rodgers, Stephan Genz en Bernarda Fink. Eveneens voor Hyperion werkt Vignoles aan een integrale opname van de liederen van Richard Strauss. Hoogtepunten van het afgelopen seizoen waren zijn residentie in de Wigmore Hall in Londen, waarbij hij recitals gaf met Werner Güra, Bernarda Fink,

John Mark Ainsley, Robert Holl, Joan Rodgers, Roderick Williams, Sandrine Piau, Christine Brewer en Miah Persson. Verder was hij recent te horen aan de zijde van Elina Garanca, Florian Boesch, Christianne Stotijn en Renata Pokupic in de grote Europese muziekcentra. Roger Vignoles geeft regelmatig masterclasses in Londen, Amsterdam, Brussel, Valencia, Kopenhagen, Stockholm, New York, Boston, Baltimore, Los Angeles, Montreal en Toronto. Hij wordt tevens regelmatig als docent uitgenodigd aan de University of Indiana, Bloomington, het Britten-Pears Young Artists' Programme in Snape en het Stimmen Festival Freistadt in Oostenrijk. Roger Vignoles is Prince Consort Professor of Accompaniment aan de Royal College of Music in Londen, Vice President van de Jackdaws Music Education Trust, en recent werd hem een Honorary Fellowship of Magdalene College, Cambridge honoris causa toegekend.

deSingel tijdslijn (selectie)

wo 2 mrt 2016

C. Karg & R. Vignoles
Strauss

do 18 sep 2014

C. Maltman & R. Vignoles
Strauss, Wolf

zo 25 mei 2014

E. Watts & R. Vignoles
Strauss Happening

za 15 & zo 16 feb 2014

Publieke masterclasses lied
olv. **Roger Vignoles**

do 25 okt 2012

J. M. Ainsley & R. Vignoles
Purcell, Britten, Ireland, Moeran, e.a.

zo 18 mrt 2012

**B. Johnson, M. Chance, R. Williams,
R. Watkins, L. Wakeford & R. Vignoles**
Britten Happening (Canticles)

[...]

wo 10 okt 1990

A. Schmidt & R. Vignoles
Brahms

Volgend liedrecital in deSingel

James Gilchrist tenor **Anna Tilbrook** piano

DoelenKwartet **Frank de Groot, Maartje Kraan** viool

Karin Dolman altviool **Hans Woudenberg** cello

wo 9 mrt 2016

Ivor Gurney

Ludlow and Teme (Housman)
voor tenor, strijkkwartet en piano

Ralph Vaughan Williams

Silent Noon (Rossetti)

Roger Quilter

Go lovely Rose (Waller)

Gerald Finzi

As I lay in the early sun (Shanks)

Ivor Gurney

Sleep (Fletcher)

Frank Bridge

Love-went-a-riding (Coleridge)

David Matthews

One foot in Eden (Muir) voor tenor, strijkkwartet en piano

Raph Vaughan Williams

On Wenlock Edge (Housman) voor tenor, strijkkwartet en piano

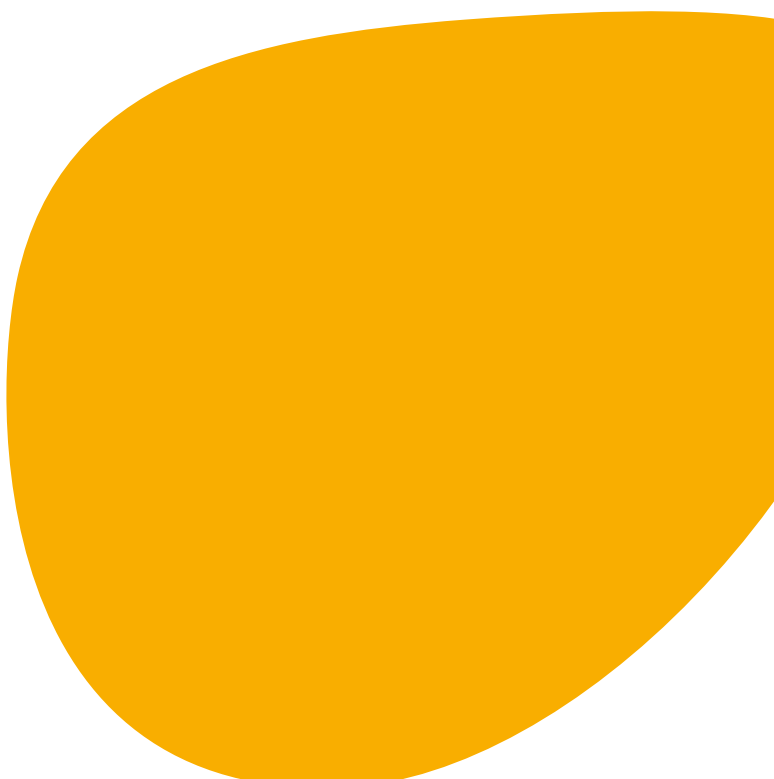
gratis inleiding

Adeline Boeckeaert 19.15 uur Blauwe Foyer

20 uur Blauwe zaal

€ 20 (basis) € 16 (-25/65+) € 8 (-19 jaar)

www.desingel.be
T +32 (0)3 248 28 28
Desguinlei 25
B-2018 Antwerpen

deSingel is een kunstinstelling van de Vlaamse Overheid

Vlaamse
overheid

Provincie
Antwerpen

mediasponsors

Knack

dS De
Standaard

canvas